

DELIVERABLE D5.5.1:

TRAINING PROGRAMME FOR THE STAFF OF THE CENTER FOR ENCOURAGEMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

<u>PRIORITY AXIS 04:</u>	A Socially inclusive Cross-border Area
<u>THEMATIC OBJECTIVE 09 :</u>	Promoting social inclusion, combating poverty and any discrimination
<u>INVESTMENT PRIORITY 9c:</u>	Providing support for social enterprise
<u>Specific objective:</u>	To expand social entrepreneurship in the CB area

Version 4.0/Apr 2019

Проектът "Interregional Social Enterprise Empowerment" с акроним I SEE е съфинансиран от Европейския Регионален Фонд и национални фондове на страните, участващи в програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A "Гърция - България 2014-2020"

Проектът "Interregional Social Enterprise Empowerment" с акроним I SEE
е съфинансиран от Европейския Регионален Фонд и национални фондове на страните,
участващи в програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A "Гърция - България 2014-2020"

Summary in English

This document has been developed as part of the implementation of the Project № 2.9c.06 23.10.2017 - I SEE "Interregional Social Enterprise Empowerment" financed under the INTERREG V-A Programme "Greece-Bulgaria 2014-2020". Main objective of the project is to support social entrepreneurship in both cross-border regions of Xanthi, Greece and Smolyan, Bulgaria by encouragement of social entrepreneurship.

As part of all activities within the project two support structures will be established, one in Bulgaria (Smolyan) and one in Greece (Xanthi). These structures with appropriate trained staff and tools in social entrepreneurship will contribute to creation and development of local social enterprises. In Smolyan the created structure is a part of the Smolyan Chamber of Commerce and Industry, called Center for encouragement of social entrepreneurship.

Due to a short research has been identified that Smolyan and the other 3 corresponding districts (Blagoevgrad, Kurdzhali and Haskovo) have a very limited number of registered social enterprises and following conclusions have been summarized:

- There is a strong need for creation of new social enterprises in all fields of this area of employment;
- Main efforts should be directed to the training of start-up entrepreneurs – how to establish and how to run successfully a new social enterprise;
- Connected with the above described if the training of the team at the support structure in Smolyan – two specialists and consultants such as financial, social and legal experts;
- In the same time there is a need to introduce modern innovative tools of the digital marketing techniques used not only by social enterprises;

For these reasons the team in Smolyan CCI has decided to develop two connected training programmes – one for the staff of the support structure at

the chamber and one – for the social entrepreneurs. These programmes are similar, but also to some extent different concerning theoretical and practical issues of social entrepreneurship.

The content of this document is in Bulgarian language and is following:

1. Introduction
2. Social economy – principles and objectives, social enterprises, good practices
3. Social economy as alternative economic development
4. Social enterprise
5. Programme for the staff of the structure for encouragement of social entrepreneurship

Appendix 1: Training programme “How to start a company in social entrepreneurship”

Appendix 2: Regulations of the law on enterprises in social and solidarity economics

Appendix 3: Methodology for assessment of social added value

Appendix 4: Law on enterprises in social and solidarity economics

With the developed programmes one 5-day training course for the expert staff of the Smolyan structure will be organized and conducted.

Attached are the programmes for the staff at the structure – a 5-day training programme in “How to start a company in social entrepreneurship” and presentations for the above-mentioned training programme and also important newly introduced legislation documents concerning social and solidarity economy in Bulgaria.

СЪДЪРЖАНИЕ

1.	ВЪВЕДЕНИЕ	7
2.	СОЦИАЛНА ИКОНОМИКА – ПРИНЦИПИ И ЦЕЛИ, СОЦИАЛНИ ПРЕДПРИЯТИЯ, ДОБРИ ПРАКТИКИ.....	7
2.1	ОПРЕДЕЛЕНИЕ	7
2.2	ПРИНЦИПИ И ЦЕЛИ.....	8
2.3	СОЦИАЛНИ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	8
2.4	СЕКТОРИ НА ДЕЙНОСТ:	9
2.5	ДОБРИ ПРАКТИКИ НА СОЦИАЛНИ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	11
2.5.1	ТПК НА ИНВАЛИДИТЕ „ПЪРВИ МАЙ“ - СМОЛЯН.....	11
2.5.2	РЕГИОНАЛНО ДРУЖЕСТВО ЗА ЗАЕТОСТ И СТРУКТУРНО РАЗВИТИЕ ООД	11
2.5.3	СОЦИАЛЕН МАГАЗИН - ВАРНА	12
2.5.4	„СПРИ ИЗОЛАЦИЯТА НА РАЗЛИЧНИТЕ ДЕЦА!“	12
3.	СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА КАТО АЛТЕРНАТИВНО ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА СОЦИАЛНО И ИКОНОМИЧЕСКО РАВИТИЕ	13
3.1	СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА В БЪЛГАРИЯ	13
3.2	СОЦИАЛЕН ФРАНЧАЙЗИНГ	15
3.3	МОДЕЛЪТ НА БИЗНЕС ИНКУБАТОР.....	17
4.	СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЯТИЕ.....	20
4.1	СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЯТИЕ.	20
4.2	СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО	22
4.3	ПРИМЕРИ ЗА СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО	23
4.3.1	ОТЕЦ ИВАН ОТ НОВИ ХАН.....	23
4.4	НАСЪРЧАВАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО	23
4.5	СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО НА ЖЕНИТЕ.	24
4.6	КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ, СОЦИАЛЕН КОНТРОЛ.....	25
4.7	СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО ВЪВ ФИНАНСОВА КРИЗА.	26

5. ПРОГРАМА ЗА ОБУЧЕНИЕ НА ПЕРСОНАЛА НА ЦЕНТЪРА ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО	30
ПРИЛОЖЕНИЕ 1: ПРОГРАМА ЗА ОБУЧЕНИЕ „СТАРТИРАНЕ НА СОБСТВЕН БИЗНЕС В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО“	30
ПРИЛОЖЕНИЕ 2: ЗАКОН ЗА ПРЕДПРИЯТИЯТА НА СОЦИАЛНАТА И СОЛИДАРНА ИКОНОМИКА.....	30
ПРИЛОЖЕНИЕ 3: ПРАВИЛНИК ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ЗАКОНА ЗА ПРЕДПРИЯТИЯТА НА СОЦИАЛНАТА И СОЛИДАРНА ИКОНОМИКА	30
ПРИЛОЖЕНИЕ 4: МЕТОДИКА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СОЦИАЛНО ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ.....	30

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Какво е социална и солидарна икономика?

Специфична форма на предприемачество, която е насочена към намиране на решения на обществени, социални или екологични нужди, които не могат да бъдат решени само с пазарни или административни механизми. Тази специфична форма на предприемачество е насочена към осъществяване на социални дейности и/или социални цели самостоятелно или в сътрудничество с държавните или местните органи. Целта е да се развие социалната и солидарна икономика като стопански отрасъл, със специални правила за:

- подобряване достъпа до заетост и обучение;
- оказване подкрепа на уязвимите групи от обществото за социално включване и самостоятелен живот;
- намаляване на социалното неравенство.

2. СОЦИАЛНА ИКОНОМИКА – ПРИНЦИПИ И ЦЕЛИ, СОЦИАЛНИ ПРЕДПРИЯТИЯ, ДОБРИ ПРАКТИКИ

2.1 ОПРЕДЕЛЕНИЕ

Социалната икономика е едновременно част от реалната икономика и част от гражданското общество, в която физически и/или юридически лица, сдружения на доброволци или други организирани субекти осъществяващи стопанска дейност в обществена полза и реинвестират печалба за постигане на социални цели.

2.2 ПРИНЦИПИ И ЦЕЛИ.

В рамките на социалната икономика се създава устойчив бизнес модел, който не се окачествява по размера и сферите на дейност, а посредством зачитането на общи ценности, каквито са:

- върховенство на демокрацията, ангажирано участие на структурите на гражданското общество за постигане на социален напредък, правата на личността;
- защита и прилагане на принципите на солидарност и отговорност, съчетаване на интересите на членуващите ползватели и общия интерес;
- демократичен контрол от страна на членовете;
- доброволното и открито членство, автономия на управлението и независимост по отношение на публичните органи;
- влагане на излишъка от приходите в услуга на членовете в съчетание с общия интерес за постигане на целите за устойчиво развитие.

Развитието на социалната икономика се основава на кооперативни, частни, колективни социално-икономически инициативи, основани на мобилизиране и коопериране на ресурси, доверие и взаимопомощ.

Доброволността на участието, демократичното и прозрачно стопанско управление и колективният избор, основан на правилото "един човек – един глас" при вземане на решения са водещи принципи.

2.3 СОЦИАЛНИ ПРЕДПРИЯТИЯ.

„Социално предприятие е юридическо лице, която извършва устойчива стопанска дейност в името на социална кауза.“

Терминът „Социалното предприятие“ се е наложил в развитите икономики в Европа и Северна Америка. Той най-общо се отнася да разнообразен набор от организации, които развиват стопанска дейност с

цел постигане на социални цели и каузи. Социалното предприятие е елемент от социалната пазарна икономика. Основното, което отличава социалните предприятия от традиционните пазарни субекти е, че те не преразпределят цялата печалба за частна полза и решават различни социални проблеми.

Основното предназначение на социалното предприятие е да изпълнява своята социална или екологична мисия, като се стреми да увеличава положителния социален ефект, чрез постигане на финансовите си цели. Под социална отговорност на бизнеса се разбира устойчива икономическа дейност и поемане на конкретни ангажменти от страна на предприятията към обществото, като част от печалбата им се отделя за благотворителност или други социални дейности.

Предприятията на социалната икономика се управляват като бизнес, произвеждат стоки и услуги за пазарната икономика и насочват част от своите ресурси в осъществяването на социални и екологични цели.

Социалната икономика включва всички видове предприятия, независимо от правно-организационната им форма, създадени и действащи предимно за постигане на социални цели. Такива могат да бъдат кооперации, местни, самоподпомагащи се предприятия или групи, асоциации, взаимоспомагателни дружества, фондации, сдружения и други.

2.4 СЕКТОРИ НА ДЕЙНОСТ:

- шивашко производство;
- производство на пластмасови изделия;
- производство на картонени опаковки;
- полиграфически и книговезки услуги;
- парфюмерия, билкова козметика;
- транспорт за хора с увреждания;

- уеб-реклама и дизайн; издателство; реклама;
- приложно изкуство, сувенири, украшения, мартеници, поздравителни картички;
- предоставяне на комунално-битови услуги;
- производство на електроинсталационни изделия за бита и промишлеността и производството на филтри за вентилационни и климатични инсталации, филтри за двигатели с вътрешно горене и филтри за чисти помещения и ХЕПА филтри (от специализираните предприятия за лица с увреден слух).

Шивашкото производство заема най-голям дял от цялостната дейност на специализираните предприятия и кооперации около 70% - производството на дамска, мъжка и детска конфекция; специализирани облекла система GORETEX – специални работни и униформени облекла, специализирани предпазни облекла, спортни и скиорски екипи, ловни облекла, спално и постелъчно бельо и др.

Социалната икономика като дейност е **исторически** свързана с народните сдружения и кооперации, които формират нейната основа. Ценностната система и принципите на поведение на народните сдружения, отразени в историческото кооперативно движение, са същите, възприети от съвременното понятие за социална икономика, която е организирана около три големи групи организации: кооперации, взаимоспомагателни дружества и сдружения, като отскоро към тях се добавят и фондациите. В действителност в своя исторически зародиш тези големи групи са взаимно свързани изражения на един и същ импулс: отговорът на най-уязвимите и незащитни социални групи, чрез самостоятелно организирани форми на помощ, на новите условия на живот, създадени от развитието на индустриалния капитализъм през 18-и и 19-и век. Кооперациите, взаимоспомагателните дружества и дружествата за защита на интересите

на определени социални групи отразяват трите направления, следвани от този стремеж към сдружаване.

Социалната икономика е част от реалната икономика, както и от гражданското общество, като финансовите резултати на предприятията се реинвестират за постигане на социална цел и дейности, а само разумна част от тях се използва за режимни разходи. По своята функционалност, социалната икономика е ефективна и в областта на социалното включване. Социалната икономика дава възможност за равно участие на широки слоеве от населението, като по този начин се различава от корпоративната икономика, независимо че субектите на социалната икономика работят по Търговския закон.

2.5 ДОБРИ ПРАКТИКИ НА СОЦИАЛНИ ПРЕДПРИЯТИЯ.

2.5.1 ТПК НА ИНВАЛИДИТЕ „ПЪРВИ МАЙ“ - СМОЛЯН

- създадена през 1960 г. – сега работят около 70 човека (49% са с намалена трудоспособност над 50%)
- производствени сгради – Смолян, Устово, Смилян
- предмет на дейност – производство и реализация на детска и бебешка конфекция, трикотаж, ръчно плетиво, метало-пресови изделия, опаковки от картон и целофан;
- финансиране – основно от производствената си дейност;

2.5.2 РЕГИОНАЛНО ДРУЖЕСТВО ЗА ЗАЕТОСТ И СТРУКТУРНО РАЗВИТИЕ ООД

- предоставяне на социални услуги за уязвими групи чрез ПЧП – на територията на общини Смолян, Чепеларе и Баните;
- целева група – лица с увреждания, самотно живеещи възрастни хора и други уязвими групи

- към момента се предоставят услуги на възрастни лица:
 - домашен помощник за възрастни хора;
 - личен асистент
 - социален асистент;
- финансиране – основно от проекти по ОП РЧР;

2.5.3 СОЦИАЛЕН МАГАЗИН - ВАРНА

- предлагат се изделия, произведени от лица с увреждания от ТПК "Родина", както и ръчно изработени сувенири от незрящи лица. Изделията, които се предлагат в социалния магазин, се изработват ръчно от социално уязвими групи. Намира се в Двореца на културата и спорта;
- Инициативата е част от проект "Социален магазин - живо наследство", който е реализиран от Сдружение "Моят град" с финансовата подкрепа на Община Варна;

2.5.4 „СПРИ ИЗОЛАЦИЯТА НА РАЗЛИЧНИТЕ ДЕЦА!“

Кампания на младежки клуб „АЗ МОГА“ за деца и младежи с интелектуални и физически затруднения, с подкрепата на Фондация „Интегрирано образование“.

Пролетен празник с произведения на младежите и децата:

- Картички - Керамика и стъкло - Рисунки

Събраните средства са предоставени за дейности за преодоляване на социалната изолация и подобряване на живота на деца и младежи с физически и интелектуални затруднения и техните семейства – чрез арт терапия, психодрама, кулинарна работилница и др.

- Тази подкрепа приема разнообразни форми. Тя може да включва обучение в управленски умения за онези, които ще ръководят предприятията, предлагащо умения в областта на човешките ресурси, трудовото

законодателство, здравето и безопасността и т.н. Или може да включва специфичните технически умения, от които дадено предприятие се нуждае: познания за туристическия бизнес, умения за продажби и маркетинг или умения и знания за консултиране на новосъздадени фирми. Освен това ЕСФ подкрепя социалните предприятия при намирането на финансова подкрепа за дейностите им и за гарантиране на дългосрочната им устойчивост.

3. СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА КАТО АЛТЕРНАТИВНО ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА СОЦИАЛНО И ИКОНОМИЧЕСКО РАВИТИЕ

3.1 СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА В БЪЛГАРИЯ

По данни на Министерство на труда и социалната политика в България към момента функционират близо 5 000 предприятия и организации, които се самоопределят като „социални предприятия“.

Специализираните предприятия и кооперации за хора с увреждания са основните и предпочитани работодатели за хората с увреждания, като в специализирана работна среда те се чувстват физически и морално защитени. Днес, броят на специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания е 124 по данни на Агенцията за хората с увреждания, но заетите в тях не надхвърлят 5 хиляди, в т.ч. хора с увреждания не повече от 2 500, произвежданата продукция е многократно намаляла – работи се основно шивашки изделия на ишлеме, картонаж и пластмасови изделия.

Шивашкото производство заема най-голям дял от цялостната дейност на специализираните предприятия и кооперации около 70% - производството на дамска, мъжка и детска конфекция; специализирани облекла система GORETEX – специални работни и униформени облекла, специализирани предпазни облекла, спортни и скиорски екипи, ловни облекла, спално и постелъчно бельо и др.

В структурата на специализираните предприятия и кооперации около 20% са малките предприятия, 25% средните и около 45% са

микропредприятията. В същото време част от предприятията са свързани чрез един собственик. Такива са случаите на предприятия от системата на Съюзите на глухите в България и на Съюза на слепите в България, както и с общинските предприятия, което прави тези предприятия големи според Закона за малките и средните предприятия – 10 % от общия брой на специализираните предприятия и кооперации.

Кооперативното движение в България започва непосредствено след Освобождението на страната през 1978 г. със създаването на първите земеделски, а по-късно и занаятчийски кооперативи. Към настоящия момент в системата на ЦКС функционират 795 кооперации с 149 761 член-кооператори. Кооперациите са организирани в 33 регионални и един браншови кооперативни съюзи. По отношение на юридическите лица, като сдружения, фондации, асоциации, регистрирани по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел, може да се приеме, че доколко те са част от социалната икономика се определя от целите, за които е учредена съответната организации и предмета и на дейност. Към настоящия момент показател за това е самоопределянето им като социално предприятие. Като такива, видно от данните по-горе са се определили 2 155 предприятия/организации с нестопанска цел.

През месец април 2012 г. Министерският съвет одобри Национална концепция за социална икономика. Националната концепция за социална икономика е израз на политическата ангажираност на държавните институции на Република България за създаването на благоприятна среда за развитие на модели и практики за социална икономика. Чрез Концепцията се очаква:

- Да се повиши осведомеността, свързаните аспекти на социална култура и човешки ценности;
- Да се отговори на визията на правителството и приоритетната цел за насърчаване на социалната икономика;

- Да се даде концентриран израз на волята на широк кръг заинтересовани страни;
- Да се осигури платформа за развитието на свързаните с нея политики;
- Да се развият стимули за създаване на нови подходи за
- социално включване;
- Да се допринесе за постигането на целите на "Европа 2020".

Съществен потенциал за развитие в България имат и други форми на социалната икономика, като взаимоспомагателните каси, застрахователни и осигурителни с широко участие на гражданите на принципа на взаимност. Към момента тези форми са слабо познати, като практически отсъства нормативна уредба, която да регламентира учредяването и дейността им в съответствие със съвременните социално-икономически реалности.

3.2 СОЦИАЛЕН ФРАНЧАЙЗИНГ.

Франчайзингът за нестопанска цел изисква фундаментално различен подход към принципите на франчайзинга. Трябва да е ясно какво се има предвид под "социален франчайзинг". Към днешна дата, социалния сектор представя множество свободни интерпретации на термина. Голям брой на различните модели са били осъществени под името на социалния франчайзинг. Тези модели варират от прости лицензионни споразумения до съвместни предприятия (joint venture) с различна сложност.

Трудностите, които излизат на преден план идват оттам, че трябва да се постигне общо разбиране и съгласие за това какво представлява **социалния франчайзинг** и как да бъде приложен. Затрудненията, които пречат на развитието на социалния франчайзинг, са свързани с:

- Липса на разбирателство
- Липса на опит
- Липса на примерни модели

- История на неуспешни примери
- Липса на инвестиции, управленски опит и други ресурси.

Основната разлика, и това, което прави всеки един вид неспопанска организация уникална, е че целта на бизнес модела е да се създаде социални ползи вместо парични печалби. Това е в контраст с много търговски франчайзи, които доставят някои социални или благотворителни резултати, но които са инцидентни спрямо основния им фокус, който е печалбата.

Ако бъде генерирана печалбата в социалния франчайз, тя се преразпределя към една или други части на организацията, за да се създадат и други социални помощи, вместо да бъдат пренасяни на акционерите като дивидент.

Като цяло, социалният франчайзинг може да се дефинира като "адаптирана употреба на техники от търговския франчайзинг за проекти, които са от полза за социалните цели на нестопанския сектор".

По-конкретно, социалният франчайзинг може да се разбира като коопериране на основата на договорно сътрудничество на децентрализирани предприемачески единици с централно звено за подкрепа, създаващо единни стандарти за качество и поддържащо от обща философия. Тази кооперация създава социални ползи и основната дейност не е свързана с печеленето на пари.

Има няколко причини, поради които франчайзинг подходът може да бъде привлекателен за социалните предприятия и неправителствени организации, като например:

- Расте социалното въздействие в съответствие с мисията на компанията, но без да разрастване на организацията чрез традиционно йерархичния начин, който създава бюрократизъм и проблеми

- Избягва преоткриване на изначално познати принципи за водене на бизнес. Използва вече изграденото ноу-хау, което помага за по-бързото и по-лесно стартиране
- Дава възможност за местно управление, гъвкавост и приспособяване към контекста и обстоятелствата
- Използва национална организация (съвместно закупуване, обща политика на доверието, ефективна комуникация, икономии от мащаба)
- Споделя успешни модели по начин, който съчетава социални и финансови цели (социално въздействие и финансова устойчивост)
- Работи чрез истински партньорства за взаимна изгода, под обща идентичност
- Прехвърля властта и насърчава предприемачеството

3.3 МОДЕЛЪТ НА БИЗНЕС ИНКУБАТОР

Какво е бизнес инкубатор?

Бизнес инкубаторите са организации, които са насочени към подпомагане на стартиращите компании и организациите от ранен етап да ускорят растежа си. Инкубаторите също помагат на своите наставявани предприятия да осигурят капитал от инвеститори на ангели, държавни правителства, коалиции за икономическо развитие и други заинтересовани инвеститори.

Програмите за бизнес инкубации често се спонсорират от частни компании или общински образувания и публични институции, като колежи и университети. Тяхната цел е да помогнат за създаването и разрастването на млади бизнеси, като им предоставят необходимата подкрепа и финансови и технически услуги.

Инкубаторите са много важни в живота на нов бизнес, тъй като предоставят многобройни ползи за тези предприятия. Първо, офисът и

производственото им пространство се предлагат на по-ниски пазарни цени, а персоналят им предоставя съвети и така необходимия опит за развиващия се бизнес. Те еднакво създават страхотни маркетингови планове за тези предприятия, така че да имат лесен достъп до финансирането.

Компаниите обикновено прекарват средно две години в бизнес инкубатор, през което време те често споделят разходи за телефон, секретари и офис и оборудване за производствено оборудване с други стартиращи компании, в опит да намалят режимните и оперативните разходи на всеки и да осигурят ограничени финанси. досега.

Предимства на бизнес инкубатор

Бизнес инкубаторът предоставя разнообразни ползи за начинаещи предприемачи толкова много, че те вече не могат да бъдат игнорирани при започване на бизнес. Тези предимства могат да включват:

- **Място за работа:** Някои инкубатори предлагат офис пространство за безплатни или под пазарните цени на своите портфейлни компании. Това решава много проблеми за стартъпите. Основно това им позволява да намерят професионално пространство за работа на служителите си, без да се налага да сключват договор за наем. Това е особено полезно, когато компанията не е сигурна колко бързо ще намали производството или броя на персонала.
- **Достъп до специализирано оборудване:** Някои инкубатори инвестират в специализирано оборудване, като софтуер за моделиране, 3D принтери, оборудване за създаване на прототипи или лаборатории за разработка на софтуер. Това оборудване помага много при мащабирането на компаниите в ранна детска възраст. Достъпът до скъпо оборудване и симулационни програми може да бъде от решаващо значение при започване.

- **Опитни ментори:** За стартовете е важно да ограничат критичните грешки при мащабирането. Повечето инкубатори предлагат опитен персонал от умели мениджъри в индустрията, за да помогнат на бизнес екипа да се концентрира и да избегне грешки. Инкубаторите обикновено наемат ментори със специфичен стартиращ опит, който може да помогне за обясняване на критериите за процеса, планирането и вземането на решения, така че да отклони новите предприемачи далеч от скъпите грешки, които са направили или ставали свидетели.
- **Обучение на експерти:** Много бизнес инкубатори предлагат редица важни бизнес обучения, които се простират от правни съвети относно стартиращи документи, условия за включване или IP въпроси до общи бизнес предизвикателства като това как да доставим продукт, да установим култура на качество или да установим процеси на продажби и маркетинг.
- **Софтуерни отстъпки:** От счетоводството до управлението на проекти, инкубаторите обикновено предлагат бизнес софтуер, който помага на техния мащаб за стартиране. Ценообразуването и образованието обикновено се проверяват и договарят за стандартна ставка, която позволява на портфейлните компании да получат право на работа. HubSpot предлага този тип договореност на повече от 1000 стартиращи партньори по целия свят.
- **Множество бизнес услуги:** Много като подобряване на наличността и избора на софтуер, много инкубатори предлагат счетоводни, банкови, маркетингови и производствени услуги, за да помогнат на компаниите да мащабират.
- **Достъп до мислещи предприемачи:** Един от най-добрите качества на бизнес инкубаторите са нематериалните материали. Работата с група единомишлени предприемачи, използването на връзки за свързване

с потенциални клиенти или клиенти и ученето от други хора от вашата кохорта са безценни части от живота на инкубатора.

Инкубаторите осигуряват различни начинаещи капиталисти, ангелски инвеститори, както и други ментори за предприемачи. Помагайки на стартиращите фирми да създадат офис пространства или правна експертиза, те позволяват на стартиращия да се съсредоточи повече върху управлението на основния бизнес, така че да постигне успех за рекордно кратко време.

4. СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЯТИЕ

4.1 СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЯТИЕ.

Терминът **„Социалното предприятие“** се е наложил в развитите икономики в Европа и Северна Америка. Той най-общо се отнася да разнообразен набор от организации, които развиват стопанска дейност с цел постигане на социални цели и каузи. Въпреки развитите практики във водещи европейски страни – Великобритания, Германия, Италия, опитите за дефиниране на понятието „социално предприятие“ засега не са довели до изработване на единно определение. Въпреки това, националните институции и законодателства ползват критерии за социално предприятие, които представляват достатъчно стабилна основа за разбиране и разграничаване на социалното предприятие като понятие.

Социалното предприятие е елемент от социалната пазарна икономика. Основното, което отличава социалните предприятия от традиционните пазарни субекти е, че те не преразпределят цялата печалба за частна полза и решават различни социални проблеми.

Определението за социално предприятие, което се използва от Британското правителство (за първи път е публикувано в документ на Министерство на

търговията и икономиката „Социално предприятие - Стратегия за успех“ от 2002 година) гласи:

„Социалното предприятие е бизнес с предимно социални цели, чиито излишък основно се реинвестира в тези цели в бизнеса или в общността, вместо да е воден от нуждата да максимизира печалбата за собствениците на капитала или акционерите“.

У нас дефиниция на социално предприятие е дадена в доклада на БЦНП „Социално предприемачество и контрол на социалните услуги в България и в Европейския съюз“: „Стопанска дейност, развивана от юридическо лице с нестопанска цел, имаща изразен социален ефект спрямо лица от уязвими групи за подобряване на жизненото им равнище, осигуряване на заетост, предоставяне на услуги и/или други форми на подкрепа, с цел преодоляване на тяхната социална изолация.“

Законодателството, което урежда статута и регулира дейността на социалните предприятия у нас е слабо развито. В българското законодателство липсва легална дефиниция за социално предприятие, както и норми, уреждащи статута, формата и дейността на социалното предприятие. Нещо повече, термина „социално предприятие“ не съществува формално в нормативната уредба на страната.

В миналото единственият законодателно регулиран тип предприятия са специализираните предприятия и кооперациите на хора с увреждания.

Според Закона за интеграция на хората с увреждания специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания са тези, които отговарят на следните условия:

- Регистрирани са по Търговския закон или по Закона за кооперациите;
- Произвеждат стоки или извършват услуги;
- Имат относителен дял на лицата с увреждания, както следва:
 - за специализирани предприятия и кооперации за незрящи и слабовиждащи лица – не по-малко от 20 на сто от общия брой на персонала;

- за специализирани предприятия и кооперации на лица с увреден слух – не по-малко от 30 на сто от общия брой на персонала;
- за специализирани предприятия и кооперации на лица с други увреждания – не по-малко от 50 на сто от общия брой на персонала;
- Вписани са в регистъра, воден в Агенцията за хората с увреждания.

По смисъла на Закона за обществените поръчки специализирано предприятие или кооперация на лица с увреждания е това, което:

- Е регистрирано по Търговския закон или Закона за кооперациите;
- Има обща численост на персонала не по-малка от 10 души;
- Произвежда стоки или извършва услуги, и
- Не по-малко от 50 на сто от общия брой на работниците или служителите са лица с увреждания.

4.2 СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Социалното предприемачество е термин, който се отнася до лице или групи хора, които работят за намиране на иновативни решения на социалните проблеми в различни области като образование, благосъстояние, околна среда, намаляване на бедността, права на човека и др. Повечето от проектите работят като неправителствени и нестопански организации, като част от организации с нестопанска цел или общественополезни дружества, които са известни като „третия сектор“.

Има обаче организации, ориентирани към печалба, която не е единствения основен курс, а има и социални цели. Тези организации също се считат за социални проекти и са известни и като „четвърти сектор“. Това е различен начин на икономическа активност (правене на бизнес, стопанска дейност), която смесва находчивостта на бизнеса със социална мисия, уелото съчетаване и баланс на социални и икономически цели.

- Социалното предприемачество представлява дейности, насочени към разрешаването на важни обществени проблеми, като тези дейности носят и приходи за предприемача.
- То е баланс между организациите с идеална цел и обикновените бизнес начинания, защото може да се самоиздържа и да носи печалба и едновременно с това да помага за преодоляването на социални трудности.

4.3 ПРИМЕРИ ЗА СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

4.3.1 ОТЕЦ ИВАН ОТ НОВИ ХАН

Отец Иван купува 35 къщи в монтанското село Якимово. В тях са настанени повече от 90 души, половината от тях са деца. Хората се издържат със земеделие. Отецът разказа, че когато властите са решили да събарят някои от сградите в Нови хан, той се притеснил, че ще вземат децата и ще ги закарат в държавните институции. Тогава той решил, че трябва да направи нещо, за да ги спаси. Разбрал, че в Якимово има много евтини къщи и започнал да ги изкупува.

4.4 НАСЪРЧАВАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

- ЕСФ активно подкрепя създаването на социални предприятия като източник на работни места, особено за групи от хора, които изпитват затруднения с намирането на работа по редица причини. Те включват:
 - млади дългосрочно безработни лица,
 - хора с увреждания

- хора в селските общности
 - хора с проблеми, свързани с психичното здраве,
 - бивши затворници и много други.
- Тази подкрепа приема разнообразни форми. Тя може да включва обучение в управленски умения за онези, които ще ръководят предприятията, предлагащо умения в областта на човешките ресурси, трудовото законодателство, здравето и безопасността и т.н. Или може да включва специфичните технически умения, от които дадено предприятие се нуждае: познания за туристическия бизнес, умения за продажби и маркетинг или умения и знания за консултиране на новосъздадени фирми. Освен това ЕСФ подкрепя социалните предприятия при намирането на финансова подкрепа за дейностите им и за гарантиране на дългосрочната им устойчивост.

4.5 СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО НА ЖЕНИТЕ.

Десетилетие след присъединяването на страната към общото европейско икономическо пространство, предприемачеството се припознава като все по –значим индикатор за повишаване конкурентоспособността на родната икономика. Въпросът за стимулиране на предприемачеството, в това число и на женското предприемачество, като опит за разрешаване на множество социални и икономически проблеми на нашето съвремие, е изключително актуален.

Предприемачеството се вписва добре в житейския избор на жените. Дава им необходимата гъвкавост за съчетаване на личния и професионалния живот, особено по отношение на работно време, работно място, натрупан опит и умения в земеделието. Успешните примери разкриват добри практики, които са ключов аргумент, че жените могат да развиват самостоятелна икономическа дейност и да бъдат успешни

предприемачи. Те трябва да бъдат подпомагани да развиват стратегии, практики и мрежи, за да усвоят потенциала на бизнес начинанията си.

4.6 КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ, СОЦИАЛЕН КОНТРОЛ

Взаимовръзката между бизнес етиката и корпоративната социална отговорност се проявява в множеството дефиниции, които се предлагат за определяне на същността и обхвата на КСО.

Корпоративната социална отговорност във всички дефиниции се приема като форма на корпоративно стратегическо управление, което поставя стандартите за ръководство на по-високо ниво, и представят КСО като система за управление на взаимоотношенията между фирмата и обкръжаващата я среда (заинтересованите страни - лице или група, която има интереси при вземане на решения или от действия на дадена организация).

Социалният контрол – това е въздействие върху личността в съответствие с групови класови или общочовешки интереси, които са немерили израз, отразени са в съответни норми, задачи, цели и ценности и се придържат с помощта на система от положителни и отрицателни санкции. При всеки СК има някаква форма на принуда, известно ограничаване на свободата. При СК контролът протича по различен начин.

Главно организациите контролират своите служители , но също така и своите клиенти. Съществуват различни видове организации и тяхната специфика се отразява върху формите на контрол. Социалният контрол е свързан със съгласието, с принудата и с неспазването на установените ценности на съответната група. Той може да бъде формален и неформален. Към формалния социален контрол отнасяме например, авторитарността на държавата и системата от законови и подзаконови нормативни актове,

спазването на които се следи от прокуратурата, съда и полицейският апарат. Неформалният е свързан освен с модата, културата, традициите и с общественото мнение. Социалният контрол е проверовъчна оценъчна дейност по спазването на установения обществен ред и социални норми от институциите, от гражданите в управлението, гражданите осъществяващи се като специални органи, така и спонтанно от обществения ред. Социалният контрол санкционира отклонението от нормите и поддържа цялостта на системата. Създават се специализирани органи, които професионално, полупрофесионално или изцяло на обществени начала се занимават с контролна дейност.

4.7 СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО ВЪВ ФИНАНСОВА КРИЗА.

Социална икономика- „Група от частни предприятия с официална структура, независими във вземането на решения и със свобода на членството, създадени, за да задоволяват потребностите на своите членове чрез пазара, като произвеждат стоки и предоставят услуги, застраховане и финансиране, а вземането на решения и разпределянето на печалбите или излишъците между членовете не са пряко свързани с вложения капитал или вноските на членовете, всеки от които има право на един глас, или непременно се извършва при прилагане на демократичен процес на вземане на решения с участието на всички. Социалната икономика включва също така и частни, официално създадени организации, с независимост при вземането на решения и свобода на членство, които произвеждат непазарни услуги за домакинствата и чиито излишъци, ако има такива, не могат да бъдат източник на доходи за икономическите субекти, които ги създават, контролират или финансират“.

Социалноикономическите проблеми, пред които са изправени светът и Европейският съюз в частност в контекста на глобална криза, несигурност и рискове, подновиха интереса на политици и изследователи към социалната икономика. Кризата със заетостта, растящата бедност и риск от бедност, засилващото се неравенство на фона на различните форми на държавна интервенция доведоха до влошаване на бюджетните позиции на държавите, мерки за икономии и слаб растеж.

В този контекст развитието на сектора на социалната икономика се превърна в един от водещите политически приоритети на Европейския съюз (ЕС), както и в център на политическия и социален дневен ред на редица европейски държави (Франция, Италия, Белгия, Испания, Полша, др.). Подкрепата за развитие на инициативите на субектите на социалната икономика на международно ниво, извън Европа, също е внушителна (Канада, Бразилия, Аржентина, др.).

Днешната икономическа и финансова криза още повече извежда на преден план ключовото значение на предприемаческата дейност и дребния бизнес, от които се очаква да изпълнят ролята си на двигател на съживяването на икономиката и обществото като цяло, включително на тяхното следкризисно развитие. Световната стопанска история дава множество примери как желанието на хората да създават и управляват собствен бизнес, поемайки определен риск, е основна движеща сила на съживяването на икономиките след рецесии и кризи. Днешната криза поставя предприемаческата култура, усет и поведение на човечеството пред подобни предизвикателства, но в нов, по-сложен и специфичен контекст. Кризата се отразява много негативно и на отворената и зависима от чужди капитали и пазари българска икономика. Иновативните и проактивно действащи български предприемачи са един от основните фактори за излизане на страната от кризата и от тях се очаква да играят важна роля в нейното следкризисно развитие. Жизнено важната за

България предприемаческа активност се изразява както в развитието на производства и услуги, които могат да преодолеят трудностите и да оцелеят, така и в стартирането на бизнеси в нови и перспективни ниши, които се появяват при "отделянето на икономиката от дъното".

До появата на първите симптоми на кризата българската икономика отбелязваше динамичен икономически растеж, подкрепен от стабилната финансова система, Българското предприемачество по време на кризата и като двигател в страната и най-вече от големия обем чужди инвестиции. Брутният вътрешен продукт нарастваше преди всичко благодарение на растежа на търговията с недвижими имоти, финансовото посредничество, строителството, свързаните с тях дейности и други. Като страна с развиваща се и силно отворена икономика България не можеше да остане изолирана от световната криза. Особено много кризата засегна капитало- и материалоемките първоешалонни индустрии като миннодобивната, металургичната и химическата – основа на българския експорт, които първи изпитаха негативните последици на ограниченото външно търсене. Постепенно намаля и вътрешното търсене. Сектори като хотелиерство и ресторантьорство последни изпитаха нейното влияние, но за сметка на това за тях се очаква по-бавно да се възстановят след нея. Общо взето секторите, които пострадаха най-много от кризата, бяха тези, които отчитаха най-голям ръст преди нея, а именно – предимно експортно ориентирани. На тях обаче много макроикономисти възлагат очаквания да станат двигателите на излизането на страната от кризата.

Като цяло може да се направи извод, че България нямаше ясна стратегия за подпомагане на българския бизнес да се справи с кризата и да даде своя принос в следкризисното развитие на страната. А подобна подкрепа е нужна и тя трябва да бъде съобразена с характеристиките и приоритетите на следкризисното развитие и очакваните промени, като се

отчита потенциалът на водещите фирми и сектори, тяхната иновативност и отраслови специфики.

Освен обективните трудности в условията на криза, свързани със свиването на пазарите, спада на поръчките и междуфирмената задлъжнялост, българските предприемачи се сблъскват и с проблеми, които в по-висока степен подлежат на управление. Такива са: трудностите с намирането на надеждни партньори, влошаването на лоялността на партньори и служители, трудното поддържане на морала на персонала и др. За разрешаването на идентифицираните проблеми или поне за облекчаването на неблагоприятните им въздействия фирмите се нуждаят от повече целево събрана и анализирана информация, обмяна на опит и мнения с предприемачи, мениджъри, консултанти и анализатори, а така също и търсене на нови възможности и форми на сътрудничество.

Българското предприемачество е основна движеща сила на социално-икономическото развитие в България и на конкурентоспособността на българската икономика на международно равнище. За да оцелеят в условията на икономическа и финансова криза и бъдат двигатели на следкризисното развитие, българските предприемачи и МСП трябва да бъдат активно подпомогнати от държавни, браншови и неправителствени институции и организации.

5. ПРОГРАМА ЗА ОБУЧЕНИЕ НА ПЕРСОНАЛА НА ЦЕНТЪРА ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Участниците в обучението са представители на структурата за насърчаване на социалното предприемачество – двама експерти, назначени по проекта и консултанти към Центъра – експерт по счетоводство, социален работник и експерт по юридическа помощ.

Обучението е предвидено да се проведе по 5-дневна програма, с която обучаваните ще се запознаят подробно в 10 модула за стартиране на собствен бизнес в областта на социалното предприемачество - с десетте стъпки при стартирането на собствен бизнес, с основните елементи на бизнес плана на социалното предприятие, правната и счетоводна рамка за стартиране, инструментите за финансиране при стартиращ бизнес, маркетинг и продажба.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: ПРОГРАМА ЗА ОБУЧЕНИЕ „СТАРТИРАНЕ НА СОБСТВЕН БИЗНЕС В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО“

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: ЗАКОН ЗА ПРЕДПРИЯТИЯТА НА СОЦИАЛНАТА И СОЛИДАРНА ИКОНОМИКА

ПРИЛОЖЕНИЕ 3: ПРАВИЛНИК ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ЗАКОНА ЗА ПРЕДПРИЯТИЯТА НА СОЦИАЛНАТА И СОЛИДАРНА ИКОНОМИКА

ПРИЛОЖЕНИЕ 4: МЕТОДИКА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СОЦИАЛНО ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ